

Egy orvos, akire emlékezni fognak

Gustav Rau

Németh István

Nem tudom, mennyire ismert a német származású orvos, dr. Gustav Rau szakmai körökben, a művészettörténészek és a művészetek rajongói mindenesetre valószínűleg igen hamar meg fogják jegyezni a nevét. A nyolcvanadik évéhez közeledő stuttgarti orvos ugyanis a világ egyik legjelentősebbnek mondható magángyűjteményével rendelkezik, a mintegy 750 000 000 guldenre (azaz hozzávetőleg 80 milliárd forintra) becsült kollekciónak azonban mindeddig jórészt hozzáférhetetlen volt a nagyközönség számára. Bár a jeles orvos gyűjtő az elmúlt évtizedek során kölcsönzött egyes darabokat különböző időszaki kiállításokra, talán senki sem sejtette, mennyi értékes kincset rejt még annak a svájci banknak a trezorja, amely Rau negyven év alatt felhalmozott műgyűjteményét őrzi. Feltétlenül szenzációnak számít tehát az a közelmúltban Párizsban bemutatott, s ez év január 20-tól április 16-ig a rotterdami Kunsthalban megtekinthető tárlat, amely elsőként nyújt bepillantást ebbe a maga nemében egyedülálló kollekciónak.

A százhat festményből álló válogatás – amely a több mint 800 darabot számláló gyűjtemény leg szebb alkotásait tartalmazza – kvalitását és sokszínűségét tekintve egyaránt lenyűgöző, s méltán tanúskodik a német orvos nyitottságáról és kifinomult ízléséről. Míg a legtöbb műgyűjtő érdeklődése rendszerint valamely korszak, stílusirányzat vagy helyi-nemzeti iskola képviselőire korlátozódik, addig Rau kollekciónak szinte teljes és átfogó képet nyújt az európai festészetről, a reneszánsztól egészen a XX. század derekáig. Igaz, az absztrakt művek teljesen hiányoznak az anyagból, ennyi szubjektívizmus, illetve konzervatívizmus azonban az ő esetében talán bocsánatos bűnnek számít.

A rotterdami kiállításon szereplő képek alkotóinak a névsora így is éppen elég imponáló! Az itáliai reneszánsz művészetet például olyan elsőrangú alkotások képviselik, mint Fra Angelicónak a fiesolei San Domenico-templom főoltáráról származó, Szent Mihályt és Bari Szent Miklóst ábrázoló tábla-

Judith Leyster: Kislány szalmakalapban. Gustav Rau gyűjteménye, Svájc

képei, Vittore Crivelli megrendítő Pietája, vagy Bernardino Luini, Leonardo modorában készített vonzó Női képmása. Caracciolo és Carlo Dolci, Canaletto és Giandomenico Tiepolo kiváló festményei már az olasz barokk színpompás világába vezetnek bennünket.

Rau igazán nem vádolható egyébként az itáliai művészet iránti elfogultsággal, hiszen a németalföldi festészet köréből is nem kevesebb, mint 13 remekmű látható az említett tárlaton. Míg Jan Mandyn 1540-1550 táján készült képe, a Szent Antal megkísértése Hieronymus Bosch szellemét idézi, Hendrick ter Brugghen közel száz évvel későbbi jel-

legzetes alkotása, a Trik-trak játékosok, Caravaggio hatásáról árulkodik. Érdeemes külön kiemelni ebből a körből a Rembrandt-tanítvány, Gerrit Dou Szakácsnő című képét, mivel ez az 1958-ban vásárolt festmény vetette meg a német orvos egyre gazdagodó műgyűjteményének az alapját. Legalább ennyire figyelemre méltóak ugyanakkor Jan van Goyen és Salomon van Ruysdael 1630-as évekből származó tájképei, vagy Willem van Aelst bravúros technikával megfestett csendélete is, nem is beszélve a kiváló festőnő, Judith Leyster egy szalmakalapos kislányt megörökítő bájos portréjáról, amelyet sokáig a holland festőóriás, Frans Hals alkotásának vélték.

Folytatva a felsorolást, Nicolas Largillière, Jan-Baptist Greuze és Hubert Robert művei mellett, természetesen a francia rokokó nagy mestereinek, Francois Boucher-nek és Fragonard-nak az alkotásait is ott találjuk a német orvos gyűjteményében. A spanyol festőiskolát bár „csupán” El Greco és Ribera egy-egy képe képviseli a bemutatott anyagban, ezek vitathatatlan remekművek. Ugyanez mondható el Joshua Reynolds és Thomas Gainsborough Rau által megszerzett alkotásairól is, amelyek a XVIII. századi angol portréfestészet csúcsteljesítményei közé tartoznak. Az érdekesség kedvéért megjegyezhetjük, hogy a patinás gyűjtemény egyes darabjainak még némi magyar vonatkozása is van, hiszen mint ahogy a katalógus utalásaiból kiderül, idősebb Lucas Cranach Juditja korábban báró Hatvany, míg Jan Siberechts Interieur képe egykor Ráth György birtokában volt.

Bár a német orvos műgyűjteményének súlyát és jelentőségét már az eddig említett alkotások is kellőképpen érzékeltethették, nem szabad megfeledkeznünk a „klasszikus modernekről”, a kollekciónak a javát kitevő impresszionista, posztimpresszionista, szimbolista és expresszionista festményekről sem! Akárcsak az érintett reneszánsz és barokk mesterművek esetében, Rau ezúttal is kizárólag saját ízlésére és értékítéletére hagyatkozott, s el kell ismernünk, sosem fogott mellé. Hol egy londoni, párizsi, hol egy New York-i árverésen bukkant fel, hogy aztán egy újabb remekművel térjen haza. Jött, vásárolt, majd ismét eltűnt egy időre a kíváncsi szemek keresztútjából.

Az évek során Claude Monet nem kevesebb, mint hat festménye jutott a birtokába, de az impresszionizmus szinte minden más fontos képviselőjétől is sikerült néhány kiváló képet megszereznie. A neves előfutárok, Corot, Courbet és Boudin alkotásai mellett Rau gyűjteményében Manet, Degas, Cézanne és Toulouse Lautrec művei sorakoznak. A kollekciónak egyik gyöngyszeme kétségtelenül Renoirnak az a csodálatos Női portréja, amelyre a II. világháború idején még a náci vezér, Hermann Göring is szemet vetett. Amennyire üde

El Greco: Szent Domonkos imája. Gustav Rau gyűjteménye, Svájc

és sugárzó ez a női arc, annyira megindító Edgar Degas 1900-ból származó pasztelleje, a megvakulás határán álló agg mester egyik utolsó önarcképe. Itt jegyezhetjük meg, hogy a híres festménykollekciónak mintegy negyede – nyilván nem véletlenül – különböző korokból származó portrékból áll.

Ez az emberi személyiség iránt megnyilvánuló megkülönböztetett érdeklődés bizonyos fokig talán Rau orvosi hivatásával is összefüggésbe hozható. Talán hasonló indíttatásból vásárolta meg a szenvedélyes gyűjtő a Renoir és Degas által felkarolt amerikai festőnő, Mary Cassatt címlapon látható, 1899-ben készült alkotását is, amely az anyai szeretet és odaadás meghatóan szép ábrázolása. Az élet friss lehelete lengi körül ezt az intim hangvételű pasztellképet, nem úgy, mint a bécsi szecesszió vezéralakjaként számon tartott Gustav Klimt mintegy tíz évvel későbből származó mesterművét, ahol a sötét kendőbe burkolózó, lehunyt szemű öreg nő alakjából már az elmúlás hangulata árad. Már sokkal vidámabb hatást keltenek az úgynevezett „Vadák”, Vlaminck, Dufy, Derain élénk színekkel festett tájképei, vagy a velük szoros kapcsolatban álló (főleg botrányt keltő, obszcén női aktjairól elhíresült) holland expresszionista, Kees van Dongen kedves gyermekportréja, amelyek joggal váltak Rau gyűjteményének kedvenc darabjaivá.

August Renoir: Női portré. Gustav Rau gyűjteménye, Svájc

E helyütt nincs rá mód, de talán nem is szükséges, hogy külön méltassuk a rotterdami kiállításon szereplő összes remekművet. Illő lenne ugyanakkor a jeles műgyűjtőt, dr. Gustav Raút talán kissé közelebbről is bemutatni, ez azonban korántsem tűnik könnyű feladatnak, mivel a német orvos

Claude Monet: Fahíd. 1872. Gustav Rau gyűjteménye, Svájc

életéről és orvosi munkásságáról – az általa gyűjtött művekkel ellentétben – valójában igen keveset lehet tudni. Annyit mindenesetre már eljáróban elárulhatunk, hogy a költséges szenvedélyéhez szükséges dollármilliókat nem a betegeitől kapott hálapénzből kuporgatta össze.

Mint már a bevezetőben futólag utaltunk rá, Rau Stuttgartban született, 1922-ben, egy igen módos, vállalkozó család sarjaként. Az egyetemen politológiát kezdett tanulni, de 1942-ben, a II. világháború eseményeinek következtében tanulmányait félbe kellett szakítania. Úgy tűnik, nem feltétlenül szimpatizálhatott a náci rezsimmel, mivel 1944-ben Angliába szökött, ahol csatlakozott a brit hadsereghez. Csak a háború befejeződése után, 1950-ben tudott lediplomázni. Apja autóalkatrészeket gyártó üzemében kezdett dolgozni, s körülbelül az 50-es évek végétől vásárolt kisebb-nagyobb rendszerességgel műtárgyakat. Az 1960. év jelentette az első fontos fordulópontot az életében, ugyanis ekkor határozta el, hogy orvos lesz, s megszerzi második diplomáját. Tíz évvel később, 1970-ben apja meghalt, s ő eladta a családi gyárat, hogy trópusi orvosként Afrikába települhessen.

Tetemes vagyonát ettől kezdve – műgyűjteményének folyamatos gyarapítására mellett – nem kismértékben különféle humanitárius célok megvalósítására fordította. Afrikában több helyen is kórházakat és iskolákat alapított, sokat téve ezáltal az egészségügy fellendítéséért, illetve az analfabetizmus leküzdéséért az adott térségben. Éveken keresztül ő maga is Kongóban (Zaire) lakott, ahol mintegy harmincezer gyermek neki köszönhetően tudta elemi tanulmányait elvégezni. Az egyre fenyegetőbbé váló helyi zavargások miatt azonban nyolc évvel ezelőtt el kellett hagynia az országot, s azóta ismét szülővárosában, Stuttgartban él. Érzelmi kötődése és elkötelezettsége az adott térséghez egyébként azóta sem szűnt meg. Különösen nagy port vert fel például a közelmúltban az a bejelentése, hogy páratlan gyűjteményét az UNICEF-re szeretné hagyni, hogy a műkincsek bemutatásából származó bevételekből Afrika elmaradott országait lehessen támogatni. Rau már ki is szemelte azt a helyet, ahol a kollekció végre méltó és végleges otthonra található, s ez nem más, mint a párizsi Musée du Luxembourg palotája.

Persze még sok mindennek kell történnie ahhoz, hogy ez a szép álom valóra válhasson. Annál is inkább, mivel a svájci állam korántsem lelkesedik ezért az ötletért, s a maga részéről igyekszik mindent megtenni, hogy a felbecsülhetetlen értékű műtárgyegyüttes lehetőleg ne hagyhassa el egyszerűen az országot. Biztosabbnak tűnik tehát, ha nem várjuk ki az ügy végét, hanem már most, Rotterdamban megcsodáljuk a német orvos felejthetetlen kollekcióját!